

RAZVOJ SLOVENSKE GIMNAZIJE IN POLOŽAJA PREDMETA GEOGRAFIJA V PREDMETNIKU GIMNAZIJE

Eva Konečnik Kotnik

mag., profesorica geografije in zgodovine, asistentka
Oddelek za geografijo
Filozofska fakulteta
Univerza v Mariboru
Koroška cesta 160, SI – 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: eva.konecnik@uni-mb.si

UDK: 373.5

COBISS: 1.01

Izvleček

Razvoj slovenske gimnazije in položaja predmeta geografija v predmetniku gimnazije

Po ustanovitvi štiriletne izbirne gimnazije leta 1958 je bila institucija gimnazije podvržena pogostim spremembam, ki so bile največkrat posredno ali neposredno odraz družbeno-političnih sprememb. S spremembami gimnazije kot institucije se je spreminjal tudi položaj predmeta geografija v njenem predmetniku. Od ustanovitve gimnazije do danes lahko zasledujemo upadanje števila obveznih ur geografije.

Ključne besede

gimnazija, kurikularne reforme, geografija, predmetnik

Abstract

Development of Slovene Grammar School and Position of Geography, the subject in the Grammar School Curriculum

After four grades elective grammar school was founded in 1958, the institution of grammar school has been a subject of frequent changes that repeatedly directly or indirectly reflected socio-political changes. Simultaneously with changes of grammar school as an institution, the position of geography as a subject in the curriculum has changed. Lessening of compulsory hours of geography has been followed from foundation of grammar school till today.

Key words

Grammar school, curricular reform, Geography, curriculum

1. Uvod

Leta 2006 je komisija za pripravo koncepta nadaljnjega razvoja gimnazijskega programa in umeščenosti splošne izobrazbe v srednješolske programe pripravila Izhodišča prenove gimnazijskega programa, v katerih je med drugim opredelila družbene procese in dejavnike, ki naj bi zahtevali spremembe vzgojno-izobraževalnega koncepta gimnazije, cilje reformiranja gimnazije in predlog spremenjenega predmetnika (Komisija za pripravo koncepta nadaljnjega razvoja gimnazijskega programa in umeščenosti splošne izobrazbe v srednješolske programe 2006). Navedeni dokument je bil nekakšna podlaga kurikularne reforme gimnazije, ki je v aktualnem obdobju v zaključni fazi.

V začetku omenjene kurikularne reforme je bil postavljen na preizkušnjo položaj predmeta geografija v predmetniku gimnazije, saj bi se naj glede na Izhodišča prenove gimnazijskega programa, občutno zmanjšalo število obveznih ur tega predmeta, to je ur, ki bi bile namenjene vsem dijakom. Čeprav je bil predlog kasneje zavrnjen, je odprl dileme položaja geografije v predmetniku gimnazije oz. tudi na srednješolskem nivoju splošnega izobraževanja odprl vprašanje pomena oz. vloge geografije v procesu učinkovitega izobraževanja in vzgoje, kar je večkrat zastavljeno vprašanje (zlasti negeografov) tudi na mednarodnem nivoju oz. v okviru Evropske unije.

2. Cilj in metodologija prispevka

Glede na zgoraj omenjene dileme je bil temeljni cilj raziskave ugotoviti kako se je v posameznih razvojnih fazah slovenske gimnazije spreminjal položaj predmeta geografija v predmetniku gimnazije, definiran s številom obveznih ur pouka tega predmeta. Podatke smo pridobili z analizo temeljnih dokumentov gimnazijskega izobraževanja, to je predmetnikov, za obdobje od šestdesetih let preteklega stoletja do danes.

3. Kratek pregled institucionalnega razvoja slovenske gimnazije

Po drugi svetovni vojni so bile gimnazije v slovenskem prostoru nižje in višje. Po izdaji odloka o obveznem osemletnem šolanju leta 1953 so se prvotne osnovne šole spremenile v nižje osnovne šole, ki se jim je priključila nižja štiriletna gimnazija. Tako je nastala osemletna osnovna šola, nižja gimnazija pa je izgubila značaj izbirne šole. Posledično je splošni zakon o šolstvu leta 1958 uvedel (izbirno) štiriletno gimnazijo (Ciperle 1989, 212-215) kot jo poznamo danes, čeprav je v obdobju od svoje ustanovitve do danes doživljala velike spremembe.

Opisana »nova« gimnazija je že kmalu začela doživljati spremembe. Z ustavo leta 1963 so se namreč tudi v šolstvu pričeli uveljavljati t.i. socialistični samoupravni odnosi. Težišče dela se je preneslo na tovrstno izpopolnitev šolskega sistema, uvajanje novih metod in vsebin izobraževanja. Sedemdeseta leta ocenjujejo kot najbolj intenzivna leta v povojnem šolstvu (Medmrežje 2). Kot posledica uvajanja socialističnih samoupravnih odnosov, se je leta 1980 zgodila velika sprememba v srednjem šolstvu. Sprejetje bil zakon o usmerjenem izobraževanju (Ciperle 1989, 212-215). Po tem zakonu naj bi postalo šolstvo "neločljiva sestavina enotnega sistema združenega dela". Glavna naloga novega srednješolskega sistema je bilo izobraževanje za delo, s čimer je odpadla potreba po široki splošni izobrazbi in šoli, ki takšno znanje nudi, torej po splošnoizobraževalni gimnaziji (Medmrežje 3).

Zakon o usmerjenem izobraževanju je vključeval vse šole, ki so izobraževale učence po dokončani osnovnošolski obveznosti do višješolskih in visokošolskih študijev. S srednjim usmerjenim izobraževanjem so bili uveljavljeni t.i. programski sklopi. Skrajšani programi srednjega izobraževanja so izobraževali za manj zahtevna dela in opravila. Vanj so se vključevali učenci z dokončano osnovnošolsko obveznostjo (uspešno zaključena osnovna šola ni bila potrebna). Po končanem skrajšanem programu so se lahko zaposlili ali pa nadaljevali izobraževanje v ustreznem programu srednjega izobraževanja. Skrajšani programi srednjega izobraževanja so trajali največ 2 leti. Programi srednjega izobraževanja so bili dostopni učencem z uspešno dokončano osnovno šolo in tudi tistim, ki so dokončali skrajšani program srednjega izobraževanja. Programi srednjega izobraževanja so trajali od 2 do 4 leta. V ta sklop so sodile tudi »bivše gimnazije«. Namesto gimnazij so bile namreč po zakonu o usmerjenem izobraževanju uvedene srednje naravoslovne in srednje družboslovne šole ter srednje šole pedagoške smeri. (Medmrežje 4).

Usmerjeno izobraževanje je kot najpomembnejši reformni projekt zaznamovalo srednje šolstvo med letoma 1981 in 1987. Predmetnik »bivših gimnazij« je bil z nastopom usmerjenega izobraževanja precej spremenjen. Med drugim sta bila uvedena povsem nova predmeta OTP (Osnove tehnike in proizvodnje) ter IDA (Informatika, dokumentaristika, arhivistika). Prva leta usmerjenega izobraževanja so pokazala kar nekaj slabosti, ki so jih v šolskem letu 1986/87 začeli odpravljati. Oktobra leta 1986 je Strokovni svet Socialistične republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje tako sprejel izhodišča za prenovu programov v srednjem izobraževanju. V njih je opredelil temeljna načela, kako vgraditi v prenovljene programe pozitivne ugotovitve spremljanja in vrednotenja programov v obdobju od leta 1981 do 1986 oz. kako odpraviti negativne izkušnje. Veljati je pričel ponovno prenovljeni predmetnik: v drugem letniku so ukinili OTP (ena ura je bila dana tujemu jeziku in ostali dve uri strojepisju), v tretjem letniku so ukinili predmet IDA (ena ura je pripadla geografiji in druga drugemu tujemu jeziku). Postopno ni bilo več strojepisja in bibliotekarstva.

Vzporedno z družbenimi spremembami v bivši Jugoslaviji in Sloveniji se je na podlagi sklepa Strokovnega sveta Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje leta 1990 v šolskem letu 1990/91 začel ponovno uvajati gimnazijski učni program. (Medmrežje 3), kot je obstajal pred uvedbo usmerjenega izobraževanja. S ponovno uvedbo gimnazijskega programa je bilo ponovno poudarjeno, da le ta omogoča pridobitev znanj, ki so potrebna za nadaljevanje študija po programih za pridobitev višje in visoke izobrazbe ter jim hkrati omogoča pripravo na opravljanje mature (Zavod RS za šolstvo in šport 1992, 9).

V prvem letniku se je gimnazijski program pričel uvajati v šolskem letu 1990/91, v višje letnike pa se je postopoma uvajal v naslednjih šolskih letih. Z uvajanjem tega programa so se postopoma prenehali izvajati naslednji programi: naravoslovno-matematična dejavnost, družboslovno-jezikovni in kulturni program ter pedagoški program, razen smeri predšolska vzgoja (Zavod RS za šolstvo in šport 1992, 7).

Najpomembnejša novost, ki je sledila ponovni uvedbi gimnazije je bila zunanja matura, ki se je pričela intenzivno pripravljati leta 1992, dejansko pa se je na vseh gimnazijah uvedla leta 1995. Uvajanje mature je vodilo v pripravo maturitetnih katalogov in k večji transparentnosti gimnazijskega pouka. (Zgaga 2007, 5,9; Medmrežje 5). Leta 1993 je bil v Državnem zboru sprejet Zakon o visokem šolstvu, ki je uvedel zunanjo maturo kot pogoj za vpis na visokošolske študije.

Leta 1995 je resorno ministrstvo pripravilo paket zakonskih predlogov, ki so bili sprejeti leta 1996. Med drugim je ta paket zakonskih predlogov vključeval tudi Zakon o gimnazijah. Obdobje od leta 1996 do 1998 označuje realiziranje sprejetih zakonov oz. ponovne spremembe v procesu vzgoje in izobraževanja pod vodstvom strokovnega telesa, ki ga je imenovala Vlada Republike Slovenije, to je Nacionalnega kurikularnega sveta. Ta organ je bil zadolžen za pripravo novih kurikulumov na celotni vertikali. Pri tem so sodelovale tudi področne kurikularne komisije ter predmetne kurikularne komisije. Predlogi novih kurikulumov so leta 1998/99 dobili večino (Zgaga 2007, 6,7; Medmrežje 5). Učni načrt za predmet geografijo, ki je bil potrjen leta 1998, je v uporabi v sedanjem času.

Vse večji interes za šolanje na gimnazijah in interes za fleksibilnejšo programsko ponudbo je pripeljal tudi v diferenciacijo splošne in strokovne gimnazije. (Zgaga 2007, 9; Medmrežje 5)

S spremembo vladne strukture v Republiki Sloveniji so bila leta 2006 pripravljena Izhodišča naslednje oz. najnovejše prenove gimnazijskega programa, na podlagi katerih se je pričel nov val kurikularnih reform. Kurikularne reforme dajejo poudarek prenovi učnih načrtov vseh predmetov na vsej vertikali, še posebna pozornost pa velja splošni gimnaziji. Reformni val se končuje leta 2008.

4. Položaj predmeta Geografija v gimnazijskih kurikulumih od šestdesetih let preteklega stoletja do danes

Položaj predmeta Geografija v predmetniku »gimnazije« se je v obdobju od šestdesetih let preteklega stoletja do danes precej spreminjal. V orientacijskem predmetniku gimnazije, ki ga je leta 1964 izdal Svet za šolstvo LRS, je bil predmet Geografija obvezni štiriletni predmet z 280 ur pouka v izobraževalni vertikali. To ga je uvrščalo na deveto mesto med sedemnajstimi predmeti v predmetniku.

Preglednica 1: Orientacijski predmetnik gimnazije leta 1964.

	I.	II.	III.	IV.	Skupaj
1. Slovenski jezik s književnostjo	4	4	4	5	17
2. Zgodovina	3	3	3	3	12
3. Sociologija	-	-	2	2	4
4. Temelji filozofije	-	-	-	3	3
5. Psihologija	-	-	2	-	2
6. Osnove umetnostne vzgoje	2	2	-	-	4
7. Prvi tuji jezik	4	3	3	3	13
8. Drugi tuji jezik in latinščina	3	2	2	3	10
9. Geografija	2	2	2	2	8
10. Matematika	4	4	3	4	15
11. Fizika z astronomijo	-	3	3	4	10
12. Kemija	2	3	2	-	7
13. Biologija z geologijo	4	2	3	-	9
14. Telesna vzgoja	3	3	2	2	10
15. Predvojaška vzgoja	-	-	2	2	4
16. Tehnična vzgoja z delom v proizvodnji	3	3	-*	-	6
17. Praktična znanja	-	-	2	2	4
Skupaj	34	34	35	35	

* 14 dni delo v proizvodnji

Vir: Cvetko et.al. 1964, 5.

Stanje se je korenito spremenilo z nastopom usmerjenega izobraževanja. V času usmerjenega izobraževanja je bilo, kot smo zapisali v prvem delu sestavka, namesto prejšnje gimnazije uvedenih več srednješolskih vzgojno-izobraževalnih programov. Znotraj teh programov je imela geografija različne pozicije. Stanje v pedagoških programih srednjega usmerjenega izobraževanja je bilo sledeče. Najmanj ur je imel predmet geografija v naravoslovno-matematični smeri pedagoške usmeritve in sicer 175 ur, največ pa 297 ur v družboslovno-jezikovni smeri pedagoške usmeritve. Pedagoška usmeritev – smer razredni pouk - je imela 210 ur geografije. V naravoslovno-matematični smeri pedagoške usmeritve je to število ur pomenilo deveto mesto v predmetniku glede na skupno število ur, ki so pripadale posameznemu predmetu. V družboslovno-jezikovni smeri pedagoške usmeritve je to pomenilo šesto mesto v predmetniku, v pedagoški usmeritvi – smer razredni pouk - pa sedmo mesto v predmetniku glede na skupno število ur, ki so pripadale posameznemu predmetu.

Preglednica 2: Predmetnik usmerjenega izobraževanja za pedagoško usmeritev (A: predšolska vzgoja-razredni pouk; B: družboslovno-jezikovna smer; C: naravoslovno-matematična smer).

PREDMETI		1. letnik				2. letnik					
		SD	A		B	C	SD	A		B	C
			A1	A2				A1	A2		
01Slovenski jezik in književnost	SJK	140				140					
02Prvi tuji jezik	TJ1	105				105					
03Drugi tuji jezik	TJ2		70	70	70		70	105	70		
04Matematika	MAT	140				70	35	35	70		
05Računalništvo	RAC										
06Fizika	FIZ	70				105					
07Kemija	KEM	70				70				35	
08Biologija	BIO	105				70	35			35	
09Samupravljanje s temelji marksizma	STM										
10Zgodovina	ZGO	70				70					
11Geografija	GEO	70				70					
12Pedagogika	PED										
13Psihologija	PSI										
14Filozofija in logika	FLG										
15Sociologija	SOC										
16Obramba in zaščita	OZA					70					
17Telesna vzgoja	TVZ	70				70					
18Zdravstvena vzgoja	ZVZ	35									
19Osnove tehnike in proizvodnje	OTP	105									
20Glasbena vzgoja (a)	GVZ	35					53	53	53		
21Instrument (a)	INS		12	12			12	12			
22Likovna vzgoja (a)	LVZ	35				35	70	35	35	35	
23Higiena z gospodinjstvom	HGO										
24Plesna vzgoja (a)	PVZ		70				35				
25Poglavja iz predšolske pedagogike	PPE										
26Poglavja iz razvojne psihologije	RPS										
Skupaj ur		1050	82	82	70	70	875	205	205	228	245
Skupaj ur v smeri			1132	1132	1120	1120		1080	1080	1103	1120
27Pedagoška praksa	PEP						40				
28Kulturne dejavnosti (a)	KUD	30					30				
29Naravoslovne dejavnosti	NAD	24					24				
30Telesnovzgojne in obrambne dejavnosti	TOD	30					24				
31Šola v naravi – tečajji	ŠNT	30					30				
32Strokovna ekskurzija	EKS										
SKUPAJ VSEH UR V SMERI			1246	1246	1234	1234		1228	1228	1251	1268

Preglednica 2: nadaljevanje.

PREDMETI		3. letnik					4. letnik						
		SD	A		B	C	SD	A		B	C		
			A1	A2				A1	A2				
												vzg.	var.
01	Slovenski jezik in književnost	SJK	140			35			140				
02	Prvi tuji jezik	TJ1	105						105		105	105	105
03	Drugi tuji jezik	TJ2		70	140	70				70	105	70	70
04	Matematika	MAT	70	18	18	70		105	35	105	105	140	
05	Računalništvo	RAC					70						
06	Fizika	FIZ		70		105							88
07	Kemija	KEM		70		105							88
08	Biologija	BIO		70	70		70						88
09	Samupravljanje s temelji marksizma	STM	70					70					
10	Zgodovina	ZGO	70			35				70	70		
11	Geografija	GEO	35	35	35	52				35	70		
12	Pedagogika	PED	35	35				70					
13	Psihologija	PSI	35			35		70	35		35		
14	Filozofija in logika	FLG						70					
15	Sociologija	SOC				70							
16	Obramba in zaščita	OZA	70										
17	Telesna vzgoja	TVZ	70					70					
18	Zdravstvena vzgoja	ZVZ											
19	Osnove tehnike in proizvodnje	OTP											
20	Glasbena vzgoja (a)	GVZ		52	52			88	88	88			
21	Instrument (a)	INS		12	12			12	12	12			
22	Likovna vzgoja (a)	LVZ		70	70			105	105	70			
23	Higiena z gospodinjstvom	HGO		105				70	105				
24	Plesna vzgoja (a)	PVZ		35				35	35				
25	Poglavja iz predšolske pedagogike	PPE							105				
26	Poglavja iz razvojne psihologije	RPS							53				
	Skupaj ur		700	414	467	385	420	560	555	538	555	525	579
	Skupaj ur v smeri			1114	1167	1085	1120		1115	1098	1115	1085	1139
27	Pedagoška praksa	PEP	40					80					
28	Kulturne dejavnosti (a)	KUD	18					18					
29	Naravoslovne dejavnosti	NAD	6					12					
30	Telesnovzgojne in obrambne dejavnosti	TOD	24					24					
31	Sola v naravi – tečaji	ŠNT		24		24	24				24		
32	Strokovna ekskurzija	EKS	30										
	SKUPAJ VSEH UR V SMERI			1256	1285	1227	1262		1249	1232	1273	1219	1273

Preglednica 2: nadaljevanje.

PREDMETI		skupaj					
		A			B	C	
		A1		A2			
		vzg.	var.				
01	Slovenski jezik in književnost	SJK	560	560	560	595	560
02	Prvi tuji jezik	TJ1	420	315	420	420	420
03	Drugi tuji jezik	TJ2			280	420	280
04	Matematika	MAT	385	315	438	438	560
05	Računalništvo	RAČ	70	70	70	70	70
06	Fizika	FIZ	175	175	245	175	368
07	Kemija	KEM	140	140	210	140	368
08	Biologija	BIO	280	280	245	175	368
09	Samupravljanje s temelji marksizma	STM	140	140	140	140	140
10	Zgodovina	ZGO	210	210	280	315	210
11	Geografija	GEO	210	210	245	297	175
12	Pedagogika	PED	140	140	105	105	105
13	Psihologija	PSI	140	105	105	175	105
14	Filozofija in logika	FLG	70	70	70	70	70
15	Sociologija	SOC				70	
16	Obramba in zaščita	OZA	140	140	140	140	140
17	Telesna vzgoja	TVZ	280	280	280	280	280
18	Zdravstvena vzgoja	ZVZ	35	35	35	35	35
19	Osnove tehnike in proizvodnje	OTP	105	105	105	105	105
20	Glasbena vzgoja (a)	GVZ	228	228	228	88	35
21	Instrument (a)	INS	48	48	48		
22	Likovna vzgoja (a)	LVZ	315	315	245	105	105
23	Higiena z gospodinjstvom	HGO	175	210			
24	Plesna vzgoja (a)	PVZ	175	175			
25	Poglavja iz predšolske pedagogike	PPE		105			
26	Poglavja iz razvojne psihologije	RPS		53			
	Skupaj ur		4441	4424	4494	4358	4499
	Skupaj ur v smeri						
27	Pedagoška praksa	PEP	160	160	160	160	160
28	Kulturne dejavnosti (a)	KUD	96	96	96	96	96
29	Naravoslovne dejavnosti	NAD	66	66	66	66	66
30	Telesnovzgojne in obrambne dejavnosti	TOD	102	102	102	102	102
31	Šola v naravi – tečaji	ŠNT	84	84	84	84	84
32	Strokovna ekskurzija	EKS	30	30	30	30	30
	SKUPAJ VSEH UR V SMERI		4979	4962	5032	4896	5037

Vir: Zavod SRS za šolstvo, 1987, 81.

V družboslovno-jezikovnem vzgojno-izobraževalnem programu usmerjenega izobraževanja je imel predmet Geografija 280 ur in je bil obvezen v vseh štirih letih srednjega izobraževanja. Navedeni predmet si je delil visoko četrto mesto v predmetniku (skupaj z zgodovino in telesno vzgojo).

Preglednica 3: Predmetnik usmerjenega izobraževanja za družboslovno-jezikovno usmeritev.

POSEBNA IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST ZA DRUŽBOSLOVNO USMERITEV						
Usmeritev: Družboslovna						
Vzgojno-izobraževalni program: Družboslovno-jezikovna dejavnost						
Smer izobraževanja: A – Družboslovno-jezikovni tehnik						
Predmeti	Letnik Smer	1.	2.	3.	4.	Skupaj
		A	A	A	A	A
01 Slovenski jezik in književnost	SJK	140	140	140	140	560
02 Prvi tuji jezik	TJ1	105	105	105	105	420
03 Drugi tuji jezik	TJ2	105	105	105	105	420
04 Zgodovina in teorija umetnosti	ZTU	70	35	35		140
05 Matematika	MAT	105	105	70	70	350
06 Informatika in računalništvo	IRA			70		70
07 Fizika	FIZ	70	105			175
08 Kemija	KEM	70	105			175
09 Biologija	BIO	105	105			210
10 Samoupravljanje s temelji marksizma	STM			70	70	140
11 Zgodovina	ZGO	70	70	70	70	280
12 Geografija	GEO	70	70	70	70	280
13 Sociologija	SOC		70			70
14 Psihologija	PSI			70		70
15 Filozofija in logika	FLG				105	105
16 Obramba in zaščita	OZA			70	70	140
17 Telesna vzgoja	TVZ	70	70	70	70	280
18 Zdravstvena vzgoja	ZVZ		35			35
19 Osnove tehnike in proizvodnje	OTP	105				105
Skupaj ur v smeri		1085	1120	945	875	4025
Izbirni predmeti						
1. skupina						
20 Politična ekonomija	POE				105	105
21 Matematika	MAT			35	35	70
22 Zgodovina	ZGO			35	35	70
23 Sociologija	SOC			70		70
2. skupina						
24 Tretji tuji jezik	TJ3			105	105	210
25 Slovenski jezik in književnost	SJK			35		35
26 Prvi tuji jezik	TJ1				35	35
27 Drugi tuji jezik	TJ2				35	35
Skupaj ur v smeri		1085	1120	1085	1050	4340
28 Delovna praksa	DEP		40	40		80
29 Kulturne dejavnosti	KUD	30	30	30	24	114
30 Naravoslovne dejavnosti	NAD	30	30			60
31 Družboslovne dejavnosti	DRD			30	24	54
32 Telesnovzgojne in obrambne dejavnosti	TOD	30	30	30	24	114
33 Strokovne ekskurzije	EKS				24	24
34 Tečaj prve pomoči	TPP			12		12
Skupaj vseh ur v smeri		1175	1250	1227	1146	4798

Vir: Zavod SRS za šolstvo, 1987, 83.

V naravoslovno-matematični usmeritvi usmerjenega izobraževanja je predmet geografija imel skupno 175 ur in je bil obvezen v treh letih srednješolskega izobraževanja. To je pomenilo deveto mesto v predmetniku naravoslovno-matematične usmeritve, ki si ga je geografija delila z zgodovino oz. mesto v drugi polovici obveznega predmetnika.

Preglednica 4: Predmetnik usmerjenega izobraževanja za naravoslovno-matematično usmeritev.

IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST SLOVENIJE						
Usmeritev: Naravoslovno-matematična						
Vzgojno-izobraževalni program: Naravoslovno-matematična dejavnost						
Smer izobraževanja: A – Naravoslovno-matematični tehnik						
Predmeti	Letnik Smer	1.	2.	3.	4.	Skupaj
		A	A	A	A	A
01 Slovenski jezik in književnost	SJK	140	140	122	123	525
02 Umetnostna vzgoja	UVZ	70				70
03 Prvi tuji jezik	TJ1	105	105	105	105	420
04 Drugi tuji jezik	TJ2	70	70	70	70	280
05 Matematika	MAT	140	140	140	140	560
06 Računalništvo	RAČ		70			70
07 Fizika	FIZ	70	105	105	122	402
08 Kemija	KEM	70	105	105	87	367
09 Biologija	BIO	70	105	105	88	368
10 Psihologija	PSI			70		70
11 Samoupravljanje s temelji marksizma	STM		70	70		140
12 Filozofija	FIL				70	70
13 Zgodovina	ZGO	105	70			175
14 Geografija	GEO	70	70	35		175
15 Geologija	GEG			53		53
16 Obramba in zaščita	OZA			70	70	140
17 Telesna vzgoja	TVZ	70	70	70	70	280
18 Zdravstvena vzgoja	ZVZ	35				35
19 Osnove tehnike in proizvodnje	OTP	105				105
Skupaj ur v smeri		1120	1120	1120	945	4305
Izbirni predmeti						
1. skupina						
20 Uporabna matematika	UMA				105	105
21 Računalništvo in programiranje	RPR				70	70
2. skupina						
22 Fizikalna merjenja	FIM				175	175
3. skupina						
23 Kemijsko laboratorijsko delo	KLD				175	175
4. skupina						
24 Biološko laboratorijsko in eksperimentalno delo	BLD				175	175
Skupaj ur v smeri		1120	1120	1120	1120	4480
25 Delovna praksa	DEP		80	80		160
26 Kulturne dejavnosti	KUD	30	18	18	18	84
27 Naravoslovne dejavnosti	NAD	30	12			42
28 Telesnovzgojne in obrambne dejavnosti	TOD	30	30	30	30	120
29 Strokovne ekskurzije	EKS				24	24
30 Tečaj prve pomoči	TPP			12		12
Skupaj vseh ur v smeri		1210	1260	1260	1192	4922

Vir: Zavod SRS za šolstvo, 1987, 85.

Če primerjamo predmetnike ključnih smeri usmerjenega izobraževanja, ki so nasledile gimnazijo, je imela geografija najboljšo pozicijo v družboslovno-jezikovnih usmeritvah. Njena pozicija je bila (z izjemo pedagoških smeri, kjer je obstajalo manjše odstopanje) primerljiva s predmetom zgodovina.

S ponovnim uvajanjem gimnazijskega programa v šolskem letu 1990/1991 je po prenehanju obdobja usmerjenega izobraževanja pričel veljati nov gimnazijski predmetnik, ki je razviden iz Preglednice 5.

Preglednica 5: Predmetnik za program gimnazija, sprejet s strani Strokovnega sveta RS leta 1991.

Predmeti	Letnik (tedensko število ur)				Skupaj ur
	1	2	3	4	
Obvezni štiriletni predmeti					
1. Slovenski jezik in književnost	4	4	4	4	560
2. Matematika	4	4	4	4	560
3. Prvi tuj jezik	3	3	3	3	420
4. Drugi tuj jezik	3	3	3	3	420
5. Zgodovina	2	2	2	2	280
6. Športna vzgoja	3	3	3	3	420
7. Umetnost	2				70
SKUPAJ UR	21	19	19	19	2730
Obvezni predmeti					
8. Geografija	2	2	2		210
9. Biologija z ekologijo	2	2	2		210
10. Kemija	2	2	2		210
11. Fizika	2	2	2		210
12. Psihologija		2			70
13. Sociologija			2		70
14. Filozofija				2	70
15. Računalništvo in informatika	2				70
Nerazporejene ure	1	3	3	11	630
Letno število ur					
Obvezne izbirne vsebine	96	96	96	32	320
SKUPNO ŠTEVILO UR ZA 4-LETNI PROGRAM	1216	1216	1216	1152	4800

Vir: Zavod RS za šolstvo in šport 1992, 10.

Preglednica 6: Primer izvedbenega predmetnika splošne gimnazije Velenje, 1998-2008.

PREDMETNIK	Oznaka	1. letnik	2. letnik	3. letnik	4. letnik	Skupno
Obvezni štiriletni predmeti						
Slovenščina	SLO	4	4	4	4	560
Matematika	MAT	4	4	4	4	560
Prvi tuj jezik (ANJ, NEJ)	TJ/1	3	3	3	3	420
Drugi tuj jezik (NEJ, FRJ, ANJ)	TJ/2	3	3	3	3	420
Zgodovina	ZGO	2	2	2	2	280
Športna vzgoja	ŠVZ	3	3	3	3	420
Obvezni predmeti						
Glasba	GLA	2				70
Likovna umetnost*	LUM	1	2			105
Zgodovina umetnosti*	ZGU			1		35
Geografija	GEO	2	2	2		210
Biologija*	BIO	2	2	3		245
Kemija*	KEM	2	3	2		245
Fizika*	FIZ	2	2	3		245
Psihologija	PSI		2			70
Sociologija	SOC			2		70
Filozofija	FIL				2	70
Informatika	INF	2				70
Ure za izbirne predmete			3	3	8 - 11	
Obvezne izbirne vsebine	OIV	90	90	90	30	300

Opomba:

V okviru nerazporejenih ur (izbirni predmeti) dodajamo po posameznih letnikih ure predmetom, ki so označeni z (*).

V četrtem letniku nerazporejene ure namenimo pripravi dijakov na maturo iz naslednjih predmetov: SLO, MAT, TJ1, TJ/2 (nej, frj, anj), FIZ, KEM, BIO, GEO, SOC, PSI, FIL, UZG in INF.

Dijaki, ki se vzporedno izobražujejo v glasbeni šoli, lahko izberejo tudi glasbo na maturi.

Vir: ssg.scv.si/**predmetnik**-splošne-gimnazije.html, 25.2.2008.

Predmet geografija je obdržal 210 ur in ostal obvezen v treh letnikih gimnazijskega izobraževanja, s čimer je izgubil status obveznega štiriletnega predmeta. Zanimivo je, da je za razliko od usmerjenega izobraževanja število ur geografije ponovno zaostalo za številom ur zgodovine, ki je obdržala status obveznega štiriletnega predmeta z 280 urami. S tem je geografiji pripadlo šesto, približno sredinsko mesto v splošnem predmetniku, ki pa si ga je delila z biologijo z ekologijo, kemijo in fiziko.

Skupno z maturitetnimi (izbirnimi) vsebinami ima geografija po sedaj veljavnem predmetniku 210 (obvezni del) + 105 ur (izbirni del), kar znaša skupaj 315 ur za dijake, ki opravljajo geografijo na maturi. Če navedenemu številu ur posamezna gimnazija pripoji še del »nerazporejenih« ur, se lahko število ur predmeta Geografija poveča (glej Preglednica 7: Primer izvedbenega predmetnika 3.gimnazije Maribor).

Preglednica 7: Primer izvedbenega predmetnika 3. gimnazije v Mariboru, 2008.

PREDMETI	Letnik / število ur na teden					
	1.letnik	2.letnik	3.letnik	4.letnik	Standard	Maturitetni standard
Obvezni predmeti						
Slovenščina	4	4	4	4+1	560	560/35
Matematika	4	4	4	4+1	560	560/35
Prvi tuji jezik	3	3	3	3+1	420	420/35
Drugi tuji jezik	3	3	3	3+2*	420	420/70*
Zgodovina	2	2	2	2+3	280	280/105*
Športna vzgoja	3	3	3	3	420	
Glasba	1,5				52+18 #	70
Likovna umetnost	1,5				52+18 #	70
Geografija	2	2	2+1	3*	210	280/70
Biologija	2	2	2	3+1*	210	315/35
Kemija	2	2	2	3+1*	210	315/35
Fizika	2	2	2	3+1*	210	315/35
Psihologija		<	>2+1	3+2*	70	280
Sociologija		2+1	<	3+2*	70	280
Filozofija			<	2 (4+2)*	70	280
Informatika	2	2			70	
SKUPAJ	32	29	29	21	3884	
Ure za izbirne predmete	/	3	3	8/12	490-630	
Obvezne izbirne vsebine	90	90	90	30	300	
Skupaj ure	32	32	32	32	4374-4515	

Opomba:

- Izvaja se v okviru obveznih izbirnih vsebin.

* - Dodatne ure so iz fonda nerazporejenih ur.

< > - Psihologija in sociologija se lahko izvajata v 2. ali v 3. letniku, filozofija pa v 3. ali 4. letniku.

Vir: <http://www.s-3gim.mb.edus.si/staro/jedro/Default.htm>, 17.3.2008.

Velik del slovenskih splošnih gimnazij izvaja poleg obveznega tudi izbirni del predmeta Geografija, saj je slednji v vrhu po priljubljenosti kot izbirni maturitetni predmet (prvo oz. drugo mesto si pogosto izmenjuje s predmetom zgodovina). Ne glede na očitno priljubljenost predmeta, je bil izdelan predlog spremembe položaja predmeta geografija v predmetniku gimnazije v Izhodiščih prenove gimnazijskega

programa iz leta 2006. Drugačen predmetnik splošnih gimnazij, ki je posegel tudi v položaje drugih gimnazijskih predmetov, naj bi predvsem povečal nivo izbirnosti. »Na račun izbirnosti« se naj bi nekaterim predmetom, vključno z geografijo, zmanjšalo število obveznih ur. Strokovna javnost več predmetnih sfer je predlog predmetnika kritično zavrnila, zlasti v njegovem jedrnem delu, v katerem je bilo opredeljeno minimalno število obveznih ur za posamezen predmet.

Po navedenem predlogu naj bi bil gimnazijski program sestavljen iz naslednjih delov:

- skupni del programa (jedrni del kurikula),
- izbirni del programa,
- del programa, ki ga ponudi šola.

(Komisija za pripravo koncepta nadaljnjega razvoja gimnazijskega programa in umeščenosti splošne izobrazbe v srednješolske programe 2006, 16)

Skupni del gimnazijskega programa ali jedrni del kurikula je razviden iz Preglednice 8.

Preglednica 8: Predlagani okvir gimnazijskega predmetnika leta 2006 – skupni/jedrni del kurikula.

Predmeti	minimalno število ur, obveznih za vse dijake v štirih letih
Slovenščina	560
Matematika	560
Tuj jezik I..	420
Tuj jezik	315
Zgodovina	210* (+ 70 zg. z državljanstvo vzgojo)
Geografija	140
Naravoslovje (fizika, biologija, kemija)	vsak predmet minimalno 140 ur
Humanistika in družboslovje (filozofija, sociologija, psihologija)	vsak predmet minimalno 70 ur
Umetnost (glasba, likovna)	skupaj minimum 140 ur
Informatika	70
Športna vzgoja	280

Vir: Komisija za pripravo koncepta nadaljnjega razvoja gimnazijskega programa in umeščenosti splošne izobrazbe v srednješolske programe 2006, 16.

Po navedenem predlogu bi geografiji pripadlo le še 140 obveznih ur. Močno okrnjeni bi bili v tem pogledu naravoslovni in nekateri humanistično-družboslovni predmeti. Zgodovina, ki je bila geografiji občasno vzporedna v predmetniku, bi obdržala 280 ur, pri čemer bi se ji (neupravičeno) pripojila vsa državljanjska vzgoja.

Za izbirni del kurikula gimnazije naj bi bilo značilno sledeče:

- dijak v izbirnem delu izbere največ 4 predmete;
- izbirni predmeti naj imajo minimalno 2 in maksimalno 4 ure na teden;
- dijak mora praviloma izbrati iz vsakega sklopa (naravoslovni, družboslovni) najmanj en predmet (razen v primeru določenih modulov).

Po trditvah nekaterih predlagateljev reforme gimnazijskega predmetnika bi naj geografija zaradi svoje priljubljenosti prav na račun pogostih izbir dijakov imela več ur kot je v obveznem delu predmetnika oz. se ji prav zaradi priljubljenosti lahko število obveznih ur zmanjša v prid povečane izbirnosti gimnazije kot celote. Navedena utemeljitev postane ničelna, če se geografiji postavi ob bok zgodovina, ki

naj bi po mnenju predlagateljev novega predmetnika, obdržala enako število ur oz. bila obvezen predmet v vseh štirih letih gimnazijskega izobraževanja ne glede na to, da je ob geografiji najbolj priljubljena maturitetna izbira dijakov.

Izbirni del, ki naj bi ga dodatno ponudila šola naj bi bil vezan na sledeča področja :

- projektno delo - raziskovalna naloga;
- socialno delo;
- strokovni predmeti - predmeti, ki jih ponudi šola;
- medpredmetni projektni teden.

Opisani predlog predmetnika splošne gimnazije je bil umaknjen iz seznama ciljev sodobne kurikularne reforme.

5. Zaključek

Po ustanovitvi štiriletne gimnazije leta 1958 je bila institucija gimnazije podvržena pogostim spremembam, ki so bile največkrat posredno ali neposredno odraz družbeno-političnih sprememb. Večje spremembe so si tako sledile približno v sledečih intervalih: 1958 – 1963 – 1980 – 1986 – 1990 – 1995 – 1998 – 2006. Opazimo lahko, da so intervali sprememb nekoliko daljši v času vladanja ene oblastne strukture, ko je bila Slovenija del SFR Jugoslavije. Vendar velja poudariti, da je prav v tem obdobju gimnazija doživela najbolj korenito spremembo oz. celo ukinitvev kot posledico uveljavitve zakona o usmerjenem izobraževanju. Z vzpostavitvijo samostojne države Slovenije in ponovno ustanovitvijo institucije gimnazije si kurikularni reformni valovi sledijo v povprečju nekoliko pogosteje, vendar znotraj štiriletne izbirne gimnazije kot uveljavljene institucije. Navedeno opozarja na precejšnjo nestabilnost te izobraževalne institucije.

V povojnem obdobju lahko spremljamo tudi konstantno upadanje obveznih ur predmeta geografija v predmetnikih gimnazije oz. do neke mere ekvivalentnih srednjih šol usmerjenega izobraževanja. Navedeno je v marsikaterem pogledu presenetljivo, med drugim tudi zato, ker je prav geografija na državnem nivoju pogosto prvi ali drugi predmet, ki ga med izbirnimi predmeti največ dijakov želi opravljati na maturi in torej pri dijakih, ki nikakor niso zanemarljiv faktor v procesu izobraževanja, doživlja visoka vrednotenja. Ni redko, da zato posamezne gimnazije svoje nerazporejene ure dodajajo prav geografiji.

Trend upadanja obveznih ur pouka geografije oz. grožnja (še?) neuresničenega zmanjšanja števila obveznih ur geografije v splošni gimnaziji, ki še vedno nekako ostaja v zraku, zastavlja kompleksna vprašanja o vrednotenju kakovosti izobraževanja in vzgoje nasploh in pri predmetu geografiji kot tudi o vrednotenju geografije kot znanosti, ki je podlaga pouku geografije. Zlasti se zdi, da gre za vprašanje vrednotenja javnosti in odločujočih faktorjev družbe. Bati se je, da Slovenija (tudi EU) sledi preteklim izobraževalnim trendom ZDA, ki so pripeljali geografsko znanje množic do prenikkega nivoja, vendar so se bile ZDA kasneje prisiljene odzvati z enormno kurikularno reformo, ki je geografiji pripisala status nacionalnega predmeta. Je zares potrebno prehoditi vso pot ali pa nas izkušnje drugih lahko česa tudi naučijo?

Literatura

Ciperle, J. 1989: Gimnazija, Enciklopedija Slovenije 3, Ljubljana.

Komisija za pripravo koncepta nadaljnega razvoja gimnazijskega programa in umeščenosti splošne izobrazbe v srednješolske programe 2006: Izhodišča prenove gimnazijskega programa.

Medmrežje 1: <http://www.mss.gov.si/index.php?id=9002> - 32 KB – (3.6.2006))

Medmrežje 2: <http://www.ssolski-muzej.si/slo/exhibits.php?item> (22.2.2008)

Medmrežje 3: <http://www.sentvid.org/?m=1&sm=> (22.2.2008)

Medmrežje 4: http://www.zal-lj.si/Vodnik/o_ustvarjalcih/Vodnik_solstvo
(22.2.2008)

Medmrežje 5: http://www.educoop.net/education_in/pdf/chan_of_filos_system_in_slo-slo-hrv-t07.pdf (22.2.2008)

Medmrežje 6: <http://www.ssg.scv.si/predmetnik-sploa-ne-gimnazije.html>
(25.2.2008)

Medmrežje 7: <http://www.s-3gim.mb.edus.si/staro/jedro/Default.htm> (17.3.2008)

Zavod SRS za šolstvo 1987: Predmetniki prenovljenih vzgojno-izobraževalnih programov v srednjem izobraževanju. Ljubljana.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport 1992: Gimnazijski program. Ljubljana.

Zgaga, P. 2007: Promjene filozofije i sustava obrazovanja u republici Sloveniji. CEPS. Centar za studije edukacijskih strategija Sveučilišta u Ljubljani, Slovenija.

DEVELOPMENT OF SLOVENE GRAMMAR SCHOOL AND POSITION OF GEOGRAPHY, THE SUBJECT IN THE GRAMMAR SCHOOL CURRICULUM

Summary

After four grades elective grammar school was founded in 1958, the institution of grammar school has been a subject of frequent changes that repeatedly directly or indirectly reflected socio-political changes. Major changes followed each other in following intervals: 1958 – 1963 – 1980 – 1986 – 1990 – 1995 – 1998 – 2006. It is noticeable that intervals of changes were longer during time, when one government was at the helm and Slovenia was a part of SFR Yugoslavia. It is inevitably to stress that grammar school has undergone the most radical changes right at that period, respectively, it was even abolished as a consequence of passing the law on Vocational and Professional Education. After establishment of independent state of Slovenia and restoration of institution of grammar school, curricular reform waves succeeded frequently, but inside four grade elective grammar school as an established institution. Abovementioned points out considerable instability of this educational institution.

In post-war period, constant decrease of compulsory hours of Geography in the grammar school curriculum was noticed, and to some extent, in some equivalent secondary schools of vocational and professional education. Quoted is surprising in many ways, since geography frequently represents first or second subject on the state level that most of the secondary school students choose to have on the general examination before leaving secondary school among the elective subjects, and those students, who represent significant factor in the educational process, appreciate geography highly. In many cases, undistributed hours are assigned to geography by some grammar schools.

Tendency of lessening of compulsory hours of geography respectively the threat yet? not realized lessening of compulsory hours of geography in Slovene grammar school, that somehow stays in the air, asks complex questions about evaluation of educational quality in general and at geography lessons and also about evaluation of geography as a science, which is the basis of geography school lessons. Particularly it seems there is a question of public and deciding factors of society evaluation. It is to be afraid of Slovenia (also EU) following USA past educational tendencies, which have brought geographical knowledge to too low standards. After that USA have been forced to lead out enormous curriculum reform that (among other changes) ascribed Geography a national science status. Do we have to repeat bad experiences of others before Geography gets a proper position in curriculum in Slovenia?

